

Karmen Krnčević

Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik
kkrncevic@knjiznica-sibenik.hr

Marina Šimić

Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik
msimic@knjiznica-sibenik.hr

UDK 027.6-056.262
Stručni rad / Professional paper

SVI VI KOJI NE MOŽETE ČITATI STANDARDNI TISAK, DOBRO DOŠLI U KNJIŽNICU!

All of you who can not read standard print, welcome to the Library!

Sažetak

Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik nakon preseljenja u novi prostor u središtu grada u prosincu 2005. godine proširila je svoje usluge nabavom opreme i građe za slijepe i slabovidne osobe. Knjižnica je formirala zbirku knjiga na brajici te zvučnih knjiga snimljenih na CD-ima u MP3 i Daisy formatu. Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ naručila je snimanje dviju knjiga značajnih za šibensku baštinu: *U pohvalu od grada Šibenika i Stari Šibenik: kalama, skalama i butama* autora Milivoja Zenića. Donacijom Nacionalnog parka „Krka“ nabavljen je jedan Daisy player, koji se posuđuje korisnicima.

Zvučne knjige predstavljaju veliku pomoć u čitanju i djeci disleksičarima. Knjižnica je pokrenula program R.E.A.D. u okviru kojeg djeca koja imaju poteškoće s čitanjem, individualno, jedan na jedan, čitaju psu, jer pas je taj koji ne ismijava, ne kritizira i nema nikakva očekivanja.

U suradnji sa Znanstvenom knjižnicom Zadar, koja je ustupila svojeg djelatnika, kolegu Denisa Rudića, osposobljen je član šibenske udruge slijepih i slabovidnih za rad na računalu za slijepe.

Knjižnica je izradila šest taktilnih slikovnica sa zagonetkama Aljoše Vukovića, priznatog šibenskog dječjeg pisca.

Ključne riječi: Gradska knjižnica Šibenik, slijepi i slabovidni korisnici, djeca s disleksijom

Summary

After moving to new premises in the city centre, in December 2005, Šibenik Public Library "Juraj Šižgorić" expanded its services by supplying equipment and materials for blind and partially sighted persons. The library has formed a collection of books written in Braille, and sound books recorded on CDs in MP3 and Daisy formats. The Public Library "Juraj Šižgorić" commissioned the recording of two books of significance for the Šibenik heritage: *U pohvalu od grada Šibenika and Stari Šibenik: kalama, skalama i butama*, the author of which is Milivoj Zenić. With the donation of the National Park

"Krka", the Library bought a Daisy player to be borrowed by the members. Sound books provide also to the dyslexic children great help in reading. Library launched a R.E.A.D. program within which children with reading difficulties, individually, one on one, read to a dog, because dog is the one who does not mock, the one who does not criticize, having no expectations. In cooperation with the Research Library of Zadar, which has assigned its employee, colleague Denis Rudić, a member of the Šibenik Association of Blind and Partially Sighted Persons was trained to work on a computer for blind persons. The Library has created 6 tactile picture books with the puzzles of Aljoša Vuković, a renowned Šibenik children's author.

Keywords: *Public Library Šibenik, blind and partially sighted users, children with dyslexia*

Uvod

Zadaća suvremene knjižnice kao društvene ustanove jest briga za obrazovne, kulturne i informacijske potrebe stanovnika u mjestu ili u području u kojem knjižnica djeluje. Knjižnica mora osigurati pristup različitoj građi i informacijama na raznim medijima jer su potrebe stanovnika, potencijalnih korisnika knjižničnih usluga, vrlo različite i zavise od njihove dobi, spola, obrazovanja, položaja u društvu i sl.¹ U skladu s tim Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik odlučila je nakon preseljenja u novi prostor u središtu grada u prosincu 2005. godine proširiti svoje usluge nabavom opreme i građe za slijepu i slabovidne osobe. U radu se govori o tim uslugama.

Suradnja Knjižnice i Udruge slijepih Šibensko-kninske županije

Slijepu i slabovidne osobe specifična su skupina korisnika. Pripadaju skupini korisnika s posebnim potrebama. Međutim, oni predstavljaju korisničku skupinu koja ima iste čitateljske potrebe kao i ostale skupine korisnika.

U svjetlu novih tehnologija i slijedeći trendove cjeloživotnog učenja te prava svih na dostupnost informacija, Knjižnica je nastojala ispuniti svoju ulogu u obrazovanju, podučavanju i učenju za osobe koje ne mogu čitati standardni tisak i svima pružiti jednake knjižnične usluge. Iznimno je važna i socijalna inkluzija, odnosno uključivanje ove grupe korisnika u život zajednice i društva u cjelini koja se realizira dolaskom u knjižnicu, kontaktima s drugim korisnicima, korištenjem stručne pomoći knjižničara te aktivnim uključivanjem u animacijske aktivnosti u knjižnici.² Proširenje knjižničnih usluga za osobe koje ne mogu čitati standardni tisak započelo je nabavom knjiga na brajici. Knjižnica posjeduje pedesetak naslova pisanih brajčnim pismom koje nitko nije koristio jer korisnici šibenske Udruge slijepih i slabovidnih ne poznaju to pismo, što je ukazalo na potrebu nabave građe drukčijeg formata. Knjižnica je formirala zbirku zvučne građe snimljene na CD-ovima. Mali je broj nakladnika koji izdaju zvučne CD-ove pa veliku ulogu ima Hrvatska knjižnice za slijepu u Zagrebu koja izrađuje i distribuira zvučnu građu.

1 Horvat, A. Uključivanje u društvo : što može učiniti knjižnica? // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol : zbornik radova / Okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama 2; 2002; Zagreb; ur. Alemka Belan-Simić; Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 102.

2 Frajtag, S. Stanje, iskustva i perspektive knjižničnih usluga za slijepu i slabovidne u Hrvatskoj. // Knjižnična usluga za slijepu i slabovidne : stanje i perspektive : zbornik radova / Stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem Knjižnična usluga za slijepu i slabovidne osobe – stanje i perspektive (Koprivnica, 2011.) / ur. Dijana Sabolović-Krajina. Koprivnica : Knjižnica i čitaonica "Fran Galović", 2013. Str. 19.

Uvođenje nove usluge naišlo je na velik odaziv i odobravanje članova Udruge slijepih Šibensko-kninske županije. Vrlo su brzo postali redovnim korisnicima knjižničnih usluga. Aktivno su se uključili i u kreiranje zbirke predlaganjem njezina sadržaja.

Dobra medijska reklama doprinijela je da je velik broj osoba, ne samo onih koji su učlanjeni u Udrugu nego i ostalih koji imaju problema s čitanjem standardnog tiska, postao korisnicima Zbirke zvučnih knjiga.

Broj upisanih slijepih korisnika u šibenskoj Knjižnici jest sedam, od čega je pet aktivnih. Za njih je upis besplatan i mogu koristiti sve vrste usluga.

Hrvatska knjižnica za slijepe 2010. godine počela je sa snimanjem knjiga u tzv. Daisy formatu. Tako snimljene knjige pružaju mogućnost lakšeg snalaženja u tekstu. Svaka Daisy knjiga uz zvučne zapise ima i navigacijski dio. Uz pomoć navigacijskog dijela moguće je kretanje po poglavljima, naslovima, podnaslovima, stranicama i rečenicama. Mnoge zvučne knjige nabavljene nakon tog datuma snimljene su u Daisy formatu (izuzetak su one knjige koje su otprije bile snimljene kao mp3 zapis). Kako neki od korisnika nemaju Daisy player, Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ nabavila je uz pomoć donacije Nacionalnog parka „Krka“ jedan Daisy player koji se može posuditi i stalno je u posudbi.³

Zbirka zvučnih knjiga Knjižnice pokušava odgovoriti potrebama raznolike korisničke skupine s istim čitateljskim potrebama kao što je i bilo koja druga korisnička skupina. Ona sadržava popularnu građu, beletristiku i publicistiku, a namijenjena je svim dobnim skupinama jer uključuje i knjige za djecu i mlade. U popunjavanju zbirke Knjižnica tijesno surađuje s korisnicima, potiče ih da i sami predlažu naslove koje žele pročitati. Nastoji se također da zbirka bude zanimljiva, raznovrsna, dobro opremljena i suvremena. Zbirka je, poput ostale građe u Knjižnici, organizirana i katalogizirana prema prihvaćenom bibliografskom standardu UNIMARC. Pritom je korištenjem polja 610 (slobodno oblikovana predmetnica) u koje se upisuje pojam zvučna knjiga moguće pretraživanje cjelokupne zbirke.

Popis zvučnih knjiga koje posjeduje Hrvatska knjižnica za slijepe nalazi se na mrežnim stranicama, što omogućava brzo snalaženje i predstavlja veliku pomoć kod naručivanja. Moguće je također da knjižnica i sama predloži snimanje neke knjige za potrebe svojih korisnika pa je Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ takvu priliku i iskoristila, naručivši snimanje dviju knjiga značajnih za šibensku baštinu: *U pohvalu od grada Šibenika i Stari Šibenik: kalama, skalama i butama* autora Milivoja Zenića.

Zvučne su knjige smještene u prizemlju Knjižnice, radi lakšeg pristupa, a kako nema stuba ni prepreka, omogućen je pristup i osobama u kolicima.

Osim zbirke zvučnih knjiga, slijepi i slabovidni korisnici mogu koristiti i građu iz bogato opremljenog AV odjela.⁴

Suradnja s udrugom Četri šape i program R.E.A.D.

Pokazalo se da zvučne knjige predstavljaju veliku pomoć u čitanju i djeci disleksičarima. Dječji odjel organizirao je kviz za disleksičnu djecu na temu Šegrt Hlapić. Djeci su ponuđene zvučne knjige, a sam kviz bio je organiziran tako da su pitanja većim dijelom bila prikazana slikama.

³ Slijepi čitaju i više nego videće osobe, a neki su još uvijek slijepi na probleme slijepih. [citirano: 2017-10-09]. Dostupno na: <http://tris.com.hr/2014/05/slijepi-citaju-i-vise-nego-videce-osobe-a-neki-su-jos-uvijek-slijepi-na-probeme-slijepih/>

⁴ Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik. Audiovizualni odjel. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://www.knjiznica-sibenik.hr/>

Suradnja između udruge *Četiri šape*⁵ i Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ započela je u studenom 2013. godine. Terapijski psi Lilly i Abba uključeni su u pričaonicu za djecu rane i predškolske dobi koja se jednom tjedno održava na Dječjem odjelu Knjižnice. Pričaonica traje od pola sata do sat vremena, ovisno o interesu djece. Novina su i brojne poduke za učenike starijih razreda, a uz pomoć terapijskog psa uvode se i poduke iz engleskog, talijanskog i njemačkog jezika.⁶ Knjižnica je pokrenula i program R.E.A.D. (engl. *Reading Education Assistance Dogs*). Program je osmislila američka organizacija *Intermountain Therapy Animals*, a provodi ga licencirani tim koji čini terapijski pas i njegov voditelj. Dijete doslovce čita psu. Znanstvena istraživanja dokazala su da sama prisutnost životinje stvara pozitivno ozračje, a životinja k tome pruža bezuvjetnu ljubav i podršku. Unutar tog programa djeca koja imaju poteškoće s čitanjem, samopouzdanjem, hiperaktivnošću, mucanjem itd. individualno, jedan na jedan, čitaju psu, jer pas je taj koji ne ismijava, ne kritizira i nema nikakva očekivanja.⁷ R.E.A.D. se u Hrvatskoj provodi u nekoliko osnovnih škola i knjižnica. Na području Šibensko-kninske županije program se provodio na Dječjem odjelu Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ i u OŠ Brodarica, gdje su u program bila uključena dva druga razreda.⁸

Suradnja s Denisom Rudićem za obučavanje za rad na računalu za slijepi i slabovidne

U mnogim zemljama osobe starije životne dobi predstavljaju najbrže rastuću skupinu korisnika knjižnica za slijepi. Šibenska Gradska knjižnica prepoznala je potrebu starijih osoba za korištenjem zvučnih knjiga, a povezala se i s Domom za starije i nemoćne osobe u Šibeniku i ponukala ih na korištenje zvučnih knjiga.

Problemi slijepih i slabovidnih danas se uspješno rješavaju računalom koje im omogućuje samostalno pisanje radova te samostalno informiranje i komuniciranje internetom, premda im za pronalaženje informacija treba četiri puta više vremena negoli videćima s jednakim iskustvom u radu s računalom. Na taj način računalo utječe na uspješniju integraciju slijepih u ukupnu populaciju grada.

Prikazana informacija može biti vizualna, taktilna ili zvučna. Korištenjem računala slijepi osobe i one s oštećenim vidom mogu postići jednakost u pristupu informacijama s onima koji vide. Od posebne je koristi skener koji, uz odgovarajući softver za skeniranje, ima trenutni govorni izlaz pa svaki slovima tiskani tekst slijepa osoba može „pročitati“ slušanjem sintetiziranog govora ili mehaničkim opipom uz pomoć Brajeva zaslona. Već duže vrijeme Knjižnica posjeduje računalo za slijepi i slabovidne.

Računalo za slijepi i slabovidne, nažalost, dugo vremena nije bilo u funkciji. Knjižnica je 2009. godine uspostavila suradnju s Centrom za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“. Centar je ustupio svoju djelatnicu koja je u okviru terenskog rada koji je provodila u Splitu dolazila i u Šibenik na nekoliko sati, gdje je obučavala djelatnika šibenske

5 Udruga „Četiri šape“. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://drustvo-gradjana.eu/udruge/udruga-cetiri-sape/>

6 Učenici, dođite u knjižnicu na besplatne repeticije i ispravite jedinicu iz matematike, hrvatskog, biologije. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://sibenski.slobodnadalmacija.hr/kultura/ostalo/clanak/id/466295/ucenici-doite-u-knjiznicu-na-besplatne-repeticije-i-ispravite-jedinicu-iz-matematike-hrvatskog-biologije>

7 Intermountain Therapy Animals. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: http://www.therapyanimals.org/Read_Team_Steps.html

8 Djeca u ulozi učitelja : terapijski psi pomažu šibenskim mališanima pri čitanju. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://www.sibenik.in/sibenik/djeca-u-ulozi-ucitelja-terapijski-psi-pomazu-sibenskim-malisanima-pri-citanju/39463.html>

knjižnice za rad na računalu za slijepe. Namjera je bila da taj djelatnik potom to znanje prenosi slijepim korisnicima Knjižnice. Uza sav silni trud i iskazanu dobru volju, zbog nedostatka vremena ta se zamisao nije ostvarila. Sljedeći korak koji je Knjižnica poduzela bila je suradnja sa Znanstvenom knjižnicom Zadar, koja je ustupila svog djelatnika, kolegu Denisa Rudića, za obučavanje određenog broja šibenskih građana koji ne mogu čitati standardni tisak. Financijsku potporu za ostvarenje te akcije pružili su šibenska udruga Luce i Lions club Šibenik⁹, koji su sredstva za softversko poboljšanje računala namaknuli dobrotvornim djelatnostima. Oni su također financirali dolazak knjižničara Denisa Rudića u Knjižnicu.¹⁰ Dragi kolega Denis, uvijek vedar i strpljiv, unatoč fizičkim poteškoćama i krhka zdravlja, i premda je već bio uključen u svoje projekte i jako zauzet, mjesecima je dolazio u Knjižnicu i strpljivo obučavao i u velikoj mjeri osposobio slabovidnog korisnika za rad na računalu. Namjera je bila da tako osposobljen učenik postane učitelj drugim korisnicima kojima su takva znanja potrebna. Iznenadna smrt kolege Denisa prekinula je tu suradnju, ali iza njega je ostao učenik koji gotovo svakodnevno dolazi u Knjižnicu i radi na računalu za slijepe.

Taktilne slikovnice

Knjižnica je 2017. godine izradila šest taktilnih slikovnica sa zagonetkama Aljoše Vukovića, priznatog šibenskog dječjeg pisca, dobitnika nagrade Ovca u kutiji za najbolju hrvatsku slikovnicu. Slikovnice su izrađene tako da je na lijevoj stranici brajčni tekst koji je izradila i donirala Hrvatska knjižnica za slijepe, a na desnoj slikovni prikaz koji je rješenje odgonetke. Slike različitih materijala izradila su djeca Dječjeg vrtića Smilje i učenici Osnovne škole Jurja Šižgorića. Tri su slikovnice poklonjene slijepom jedanaestogodišnjem dječaku Mati Braliću¹¹, a druge su u fondu Gradske knjižnice, s namjerom da privuku dječaka na korištenje usluga Knjižnice. Za šibensku Knjižnicu dječak Mate značajan je kao prvi i zasad jedini korisnik u Šibensko-kninskoj županiji koji poznaje brajicu.

Zaključak

Proširenjem korištenja usluga na slijepe i slabovidne osobe Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ doprinijela je osnovnoj funkciji knjižnice, a to je dostupnost informacija i usluga cijeloj svojoj zajednici, bez obzira na tjelesna ili mentalna oštećenja. Pomoć u čitanju slijepim i slabovidnim osobama predstavljaju knjige na brajici i zvučne knjige u fondu Knjižnice. Veliku pomoć u čitanju i pružanju informacija za slijepe i slabovidne osobe predstavlja računalo za slijepe, opremljeno govornom jedinicom koja ispisani tekst pretvara u zvuk. Pomoću skenera priključenog na računalo moguće je „pročitati“ bilo koji tekst.

Knjižnične usluge za one koji iz bilo kojeg razloga ne mogu pročitati standardni tekst uključuju i djecu disleksičare kojima je namijenjen program R.E.A.D. u sklopu kojeg djeca koja imaju poteškoće s čitanjem, samopouzdanjem, hiperaktivnošću, mucanjem itd. individualno, jedan na jedan, čitaju psu.

9 Ženski LC Luce pomogao kupovini dijelova za kompjuter za slijepe. [citirano: 2017-12-10]. Dostupno na: http://lions.hr/zenski_lc_luce_pomogao_kupovini_dijelova_za_kompjuter_za_slijepe

10 U Gradskoj knjižnici počinje obučavanje za rad na računalu za slijepe i slabovidne. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://www.sibenik.in/sibenik/u-gradskoj-knjiznici-pocinje-obucavanje-za-rad-na-racunalu-za-slijepe-i-slabovidne/14149.html>

11 Šibenska djeca izradila taktilne slikovnice za našeg člana Matu Bralića. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://usskz.hr/sibenska-djeca-izradila-taktilne-slikovnice-za-naseg-clana-matu-bralica/>

Literatura

- Djeca u ulozi učitelja : terapijski psi pomažu šibenskim mališanima pri čitanju. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://www.sibenik.in/sibenik/djeca-u-ulozi-ucitelja-terapijski-psi-pomazu-sibenskim-malisanima-pri-citanju/39463.html>
- Frajtag, S. Stanje, iskustva i perspektive knjižničnih usluga za slijepce i slabovidne u Hrvatskoj. // Knjižnična usluga za slijepce i slabovidne : stanje i perspektive : zbornik radova / Stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem Knjižnična usluga za slijepce i slabovidne osobe – stanje i perspektive (2011; Koprivnica); ur. Dijana Sabolović-Krajina. Koprivnica : Knjižnica i čitaonica "Fran Galović", 2013. Str. 17-30.
- Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik. Audiovizualni odjel. [citirano: 2017-10-10] Dostupno na: <http://www.knjiznica-sibenik.hr/>
- Horvat, A. Uključivanje u društvo : što može učiniti knjižnica? // Slobodan pristup informacijama : 2. i 3. okrugli stol : zbornik radova / Okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama 2; 2002; Zagreb; ur. Alemka Belan-Simić; Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 101-106.
- Intermountain Therapy Animals. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: http://www.therapyanimals.org/Read_Team_Steps.html
- Slijepci čitaju i više nego videće osobe, a neki su još uvijek slijepci na probleme slijepih. [citirano: 2017-10-09]. Dostupno na: <http://tris.com.hr/2014/05/slijepci-citaju-i-vise-nego-videce-osobe-a-neki-su-jos-uvijek-slijepci-na-probeme-slijepih/>
- Šibenska djeca izradila taktilne slikovnice za našeg člana Matu Bralića. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://usskz.hr/sibenska-djeca-izradila-taktilne-slikovnice-za-naseg-clana-matu-bralica/>
- U Gradskoj knjižnici počinje obučavanje za rad na računalu za slijepce i slabovidne. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://www.sibenik.in/sibenik/u-gradskoj-knjiznici-pocinje-obucavanje-za-rad-na-racunalu-za-slijepce-i-slabovidne/14149.html>
- Učenici, dođite u knjižnicu na besplatne repeticije i ispravite jedinicu iz matematike, hrvatskog, biologije... [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://sibenski.slobodnadalmacija.hr/kultura/ostalo/clanak/id/466295/ucenici-doite-u-knjiznicu-na-besplatne-repeticije-i-ispravite-jedinicu-iz-matematike-hrvatskog-biologije>
- Udruga „Četiri šape“. [citirano: 2017-10-10]. Dostupno na: <http://drustvo-gradjana.eu/udruga/udruga-cetiri-sape/>
- Ženski LC Luce pomogao kupovini dijelova za kompjuter za slijepce. [citirano: 2017-12-10]. Dostupno na: http://lions.hr/zenski_lc_luce_pomogao_kupovini_dijelova_za_kompjuter_za_slijepce